

Cad Aten Primaria
Ano 2008
Volume 15
Páx. 265-268

25 anos de SIDA en Galicia. Novos retos para a Atención Primaria

Taboada Rodríguez JA, Lema Mougán R, Márquez Riveras C, Vázquez Lago JM, Hervada Vidal X.

Desde o ano 1981, no que se describiu o primeiro caso, ata os nosos días, pasaron 25 anos durante os cales se foi establecendo de forma progresiva esta epidemia. A infección polo virus de inmunodeficiencia humana (VIH) foise convertendo nun problema socio-sanitario de primeira orde e nunha das pandemias máis virulentas descritas¹.

Na historia da enfermidade existen varias datas clave, como son a identificación do VIH como axente etiolóxico en 1983 ou a aparición no ano 1996 dos inhibidores da proteasa, nova familia de fármacos que posibilitaron a chamada Terapia Antirretroviral de Gran Actividade (TARGA), que conseguiron reducir a carga viral e mellorar o estado de inmunosupresión elevando o número de CD4. Coa diminución da mortalidade, a melloría na calidade de vida e prognóstico dos portadores desta infección abríuse un camiño de esperanza cara a cronicar esta infección namentres non podemos curala definitivamente.

Este feito de enorme trascendencia para os afectados conlevo de forma paralela á creación dunha crenza colectiva errónea de que a sida é unha enfermidade resolta, e levou a múltiples persoas a pensar equivocadamente que xa non é necesario seguir loitando contra este problema desde o punto de vista da prevención, senón facelo desde o correcto diagnóstico e tratamento². Nada máis lonxe da realidade, xa que aínda que a incidencia da sida diminúe, non ocorre o mesmo co número de novas infeccións por VIH^{3,4}. E ademais aparecen situacións ocultas que abren novos retos respecto da infección VIH/sida como son o problema da coinfección co VHC, os efectos secundarios dos antirretrovirais (AR) sobre o metabolismo dos lípidos, a adherencia ao tratamento e as resistencias, a prevención positiva, o diagnóstico precoz dos infectados que descoñecen a súa infección, etc⁴.

O rexistro de casos de sida en Galicia amósanos que a incidencia desta enfermidade foi en aumento ata o ano 1997, a partires do cal se produciu un gran descenso⁵. Desde 1997 ata a actualidade, a incidencia da sida diminuíu en 101,5 casos/millón de habitantes, pasando de 131,5 a 29,9 no ano 2007, observándose nos últimos anos

unha certa estabilización na incidencia entorno aos 100 casos por ano (figura 1).

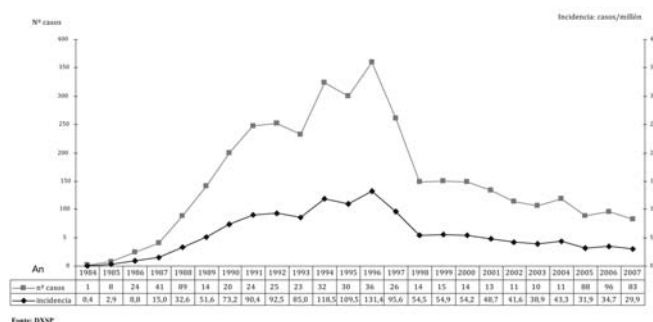

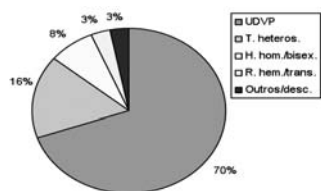
FIGURA 1

Número de casos e incidencia por ano diagnóstico. Galicia 1984-2007

As súas características variaron moito na evolución ao longo do tempo. Se comparamos os primeiros anos (1984-1996) cos últimos (1997-2007) observamos que a mediana da idade dos casos no primeiro agrupamento é de 31 anos (RIC=27-31 anos) mentres que xa no segundo é de 36 anos (RIC=32-42), existindo diferenzas estatisticamente significativas ($p < 0,01$).

Obsérvase que a proporción de casos adquiridos pola vía sanguínea ao compartir o material de inxección entre usuarios de drogas inxectadas (UDIs) diminuíu entre eses dous períodos nos casos de sida, onde se obxectiva pola contra un forte incremento por relacións sexuais tanto heterosexuais como entre homes con sexo con homes (HSH) (figuras 2 e 3).

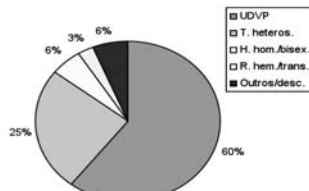
Pero os datos que nos proporciona o rexistro de sida, aínda que moi valiosos, teñen a limitación de que a información que ofrecen das novas infeccións por VIH é a que corresponde a fai alomenos 10 anos, que é cando se estima que se infectaron os casos que debutan actualmente con sida⁶; polo que se queremos coñecer como se producen neste momento as novas infeccións é necesario un sistema de información específico, razón pola cal se creou en 2004 o

Fonte: DXSP

FIGURA 2

Casos de sida por categoría de transmisión (1984-1996)

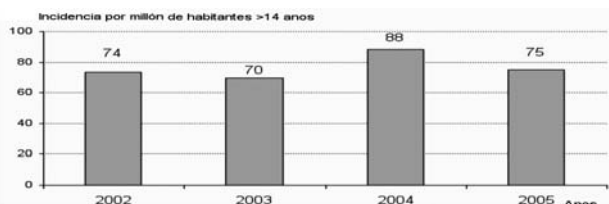

Fonte: DXSP

FIGURA 3

Casos de sida por categoría de transmisión (1997-2007)

Sistema de Información Galego sobre a Infección por VIH (SIGIVIH). Por sentenza xudicial paralizouse de forma cautelar ata que recentemente, xa en sentenza firme, os tribunais lle deron o visto bo. Neste momento está vixente pero como consecuencia desa paralización non pode ofertar información epidemiolóxica dese período ata o próximo ano. Para acercarnos á realidade desta infección temos datos dun estudo feito en cinco hospitais de Galicia entre os anos 2002-2005 que amosan que a taxa de incidencia de infección VIH duplica á de casos de sida para os mesmos anos (figura 4) cunha certa estabilización na súa incidencia.

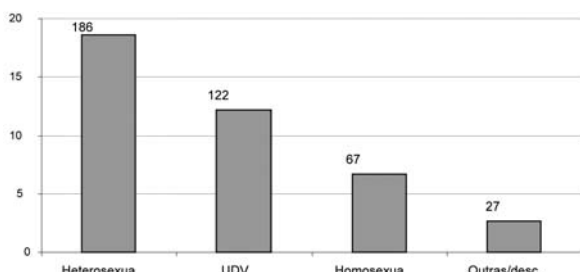

(*) E. Losada (Complejo Hospitalario Universitario de Santiago), R. Ojea (Complejo Hospitalario de Pontevedra), M.J. López Álvarez (Complejo Hospitalario Xeral-Calde), P. Esquete (Complejo Hospitalario Universitario de Santiago), A. Ocampo (Complejo Hospitalario Universitario de Vigo), A. Mariño (Hospital Arquitecto Marcide), A. Rodríguez da Silva (Complejo Hospitalario Universitario de Vigo), J. Diz (Complejo Hospitalario de Pontevedra) y M. Hernández (Complejo Hospitalario de Pontevedra).

FIGURA 4

Incidencia da infección polo VIH. Galicia 2002-2005 (área de influencia de 5 hospitais*)

Os cambios observados nas vías de transmisión na análise dos casos SIDA confirmáanse e acentúanse nos novos diagnósticos de VIH sendo a vía sexual a preponderante (heterosexual 46% e homosexual 17%) (figura 5).

(*) E. Losada (Complejo Hospitalario Universitario de Santiago), R. Ojea (Complejo Hospitalario de Pontevedra), M.J. López Álvarez (Complejo Hospitalario Xeral-Calde), P. Esquete (Complejo Hospitalario Universitario de Santiago), A. Ocampo (Complejo Hospitalario Universitario de Vigo), A. Mariño (Hospital Arquitecto Marcide), A. Rodríguez da Silva (Complejo Hospitalario Universitario de Vigo), J. Diz (Complejo Hospitalario de Pontevedra) y M. Hernández (Complejo Hospitalario de Pontevedra).

FIGURA 5

Casos novos de infección polo VIH segundo a categoría de transmisión. Galicia 2002-2005. (área de influencia dos cinco hospitais*)

Estímase que en Galicia existen uns 8000 portadores de VIH³. Outros

feitos salientables observados a ter en conta son o aumento da prevalencia como consecuencia de que a mortalidade continúa en descenso e a esperanza de vida aumenta, así como un importante retardo diagnóstico que orixina que arredor do 50% dos casos sida se diagnostiquen en fases avanzadas da infección e que un terzo descoñeza a súa infección. Segundo se describe nalgúns estudos estes poden ser a fonte do 54% das novas infeccións⁵.

Neste contexto epidemiolóxico, temos que resaltar o papel que a Atención Primaria debe asumir para lograr a consecución dos novos retos e obxectivos. A Atención Primaria caracterízase pola proximidade e accesibilidade que presenta para o cidadán, polo que debe abordar este problema desde polo menos tres perspectivas diferentes: 1) **Actividades de prevención Primaria**; tales como a implicación nos programas e actividades de prevención de novas infeccións, a través da educación afectivo-sexual, consellos á embarazada, contribuír á adherencia ós tratamentos, contribuír nos programas de prevención en doentes VIH+ (prevención positiva), etc⁵. 2) **Captación de individuos que presenten prácticas de risco**; xa que nos permiten aumentar a efectividade das mensaxes de educación para a saúde, desde a perspectiva da prevención primaria⁵. 3) **Detección precoz de infectados**; obxectivo prioritario a nivel de Atención Primaria⁴, xa que o diagnóstico tardío é un dos principais problemas na loita contra esta infección, orixinando graves prexuízos para os afectados a nivel individual (porque impide que os doentes se beneficien dos logros alcanzados polo tratamento) e a nivel colectivo (porque non permite diminuír o risco de transmisión a outras persoas); sendo tamén o pilar básico para aumentar a notificación de casos de infección VIH, e dispor de datos de calidade sobre a verdadeira dimensión do problema. Aínda que resaltemos estes tres aspectos, non podemos deixar sen mencionar o papel que debe xogar na mellora da integración social dos infectados.

Polo tanto, son moitas e salientables as aportacións que Atención Primaria pode adoptar para frear esta epidemia, e contribuír ao seu control.

BIBLIOGRAFÍA

1. Infección por VIH y Atención Primaria. Ed. Ergon. 1ª Edición. Madrid 2008.
2. ONUSIDA. Informe sobre la epidemia mundial de sida 2008. Programa conjunto de las Naciones Unidas sobre el VIH/sida. Junio 2008.
3. Dirección Xeral de Saúde Pública (DXSP). Informe dos casos de sida declarados ao Rexistro Galego da Sida. Anos 1984 a 2006.
4. Ministerio de Sanidad y Consumo. Plan Multisectorial frente a la infección por VIH y el sida. España 2008-2012.
5. Dirección Xeral de Saúde Pública (DXSP). Plan de acción antiVIH/sida en Galicia 2003-2006. Documentos técnicos de Saúde Pública. Serie A. Nº 16.
6. Marks G, Crepaz N, Janssen RS. Estimating sexual transmission of HIV from persons aware and unaware that they are infected with the virus in the USA. AIDS 2006 Jun 26;20(10):1447-50.